

Подяка

Коли я розпочинала це дослідження, то й гадки не мала, що мій інтерес до України та історії Голокосту виявиться таким сильним, що вимагатиме величезної кількості часу й енергії з боку моєї родини, друзів, наставників і колег в Україні, Німеччині та Сполучених Штатах. Багато з тих, хто допомагав мені, був упевнений, що я зроблю все можливе, аби якнайкраще використати матеріали, якими вони щедро ділилися зі мною. Я несу повну відповідальність за всі помилки у цій книзі, але не можу приписати собі усі заслуги, пов'язані з її досягненнями. Під час моїх подорожей до Житомира для проведення досліджень я проживала у родині Старовойтових, без яких я не змогла б завершити розпочату роботу. Я до кінця своїх днів буду вдячна Клавдії Старовойтовій (Малік), моїй гостинній господині. Вона познайомила мене в Житомирі з тими, хто пережив Голокост; вона допомогла мені перекласти рукописні російсько- та україномовні джерела; вона гостинно відкрила переді мною двері свого дому та своєї дачі. Вона та її син Фелікс вели переговори із працівниками місцевих архівів від мого імені, оскільки я була, так би мовити, «представником західної цивілізації», який практично не мав уявлення про те, як працювати в рамках тоді все ще радянської системи «блатів» і таке інше. Відтак мене б однозначно позбавили можливостей проводити дослідження, якби не їхня участь і знання справи.

У Державному архіві Житомирської області Тетяна Миколаївна Франц та Григорій Денисенко відповідали на мої численні запити щодо документів, що є у них на збереженні, звертали мою увагу на нові матеріали і допомагали організувати бесіди із колишніми партизанами та тими, кого німці примушували працювати на себе. Марія Полторак, Олексій Павлов і Сергій Гонзар допомагали мені перекладати додаткові матеріали, а також виступали моїми перекладачами. Житомирські науковці – Юхим Меламед і нині покійний професор Борис Кругляк – ділилися своїм безцінними знаннями з історії регіону. Кіра Бурова з місцевої єврейської громади надала мені записи інтерв'ю з тими, хто пережив Голокост, і пропонувала свою допомогу під час проведення додаткових. Також хочу подякувати житомирській Спільноті ветеранів, очолюваній Іваном Шинальським. Оновлена синагога в Житомирі також гостинно прийняла мене, дозволивши опрацювати свою колекцію газет і скористатися копіювальним апаратом.

У Німеччині працівники Центральної агенції Федеральної адміністрації з розслідування злочинів націонал-соціалізму (Людвігзбург) надали мені надзвичайно корисні матеріали. Я особливо вдячна д-рові

Дітерові Полю з Інституту сучасної історії (Мюнхен), який дуже допоміг коментарями щодо мого рукопису. Д-р Карел Беркоф із Центру досліджень Голокосту та геноциду (Амстердам, Нідерланди) також поділився зі мною конструктивними критичними зауваженнями.

Щодо Сполучених Штатів Америки, висловлюю вдячність моїм наставникам із української мови Наталії Шостак та Наталії Годяк (у бібліотеці Конгресу США). В Національному архіві США архіваріус та історик Тімоті Малліген зекономив мені величезну кількість часу на дослідження, проводячи мене лабіринтами архівів, де зберігаються німецькі документи. Саме тоді, коли я готувалася вдруге повернутися до Державного архіву Житомирської області, навесні 1993 р., було відкрито Меморіальний музей Голокосту США у Вашингтоні. Дякуючи фахівцеві Музею документальних колекцій колишнього Радянського Союзу Карлові Модігу, я дізналася про існування додаткових архівних справ у Житомирі. У Центрі поглибленого дослідження історії Голокосту при музеї наукові співробітники та науковці, серед яких Ганс Момзен, Сюзанна Гешель, Берел Ланг, Аарон Родріг, Ѓьотц Алі, Пітер Лонгеріх, Герхард Вайнберг, Жан Анчель, Денніс Делетант, Конрад Квіт, Ребекка Бьолінг, Генрі Фрідландер, Ганс Сафріян, Крістіан Герлах, Ребекка Голберт, Віорель Акім, Кейт Браун, Александр Прусін, Катрін Райхельт, Михайло Тяглий, Тім Коул, Девід Фербер, Дірк Мозес, Роберт Бернхайм, а особливо історики центру Пітер Блек, Юрген Маттеус, Джефф Мегарджі, Мартін Дін, Вадим Алцкан, Радуга Іоанід та Майкл Гелб, залучали мене до наукових дискусій й надавали мені матеріали, що стосувалися мого дослідження.

Александр Россіно та Пітер Блек рецензували весь рукопис книги або його частини. Працівники музею у відділі архівів і бібліотеці, зокрема, Генрі Маєр, Марк Зіомек, Міхлеан Амір, Анатоль Штек, Олександра Борецька, Білл Коннелі, Стів Кенелі, Шерон Маллер та Сара Сігман, допомагали мені у користуванні архівними колекціями.

Директор Центру поглибленого дослідження історії Голокосту Пол Шапіро надав підтримку моїй роботі як цінний порадник і невтомний прихильник наукових досліджень Голокосту. Дякую також моїм колегам по центру Роберту Еренрайху, Трейсі Браун та Лізі Зайд за допомогу у роботі з комп'ютером та за свій гарний настрій. Моя праця також виграла від постійного спілкування з учасниками літнього семінару з питань проведення наукових досліджень 1999 р. Реєм Бренденом та Едвардом Вестерманном. Безліч разів я зверталася за порадою до директора з питань публікацій зазначеного центру Бентона Арновіца. Я мала честь та задоволення працювати із координатором редколегії центру доктором Алейсою

Фішман, яка увесь час дбала про те, щоб моя робота була належним чином відредагована.

Дякую видатним науковцям підкомітету з питань публікацій центру за те, що, попри напружені робочі графіки, вони знайшли дорогоцінний час, щоб прочитати мою працю та надати коментарі до неї. Шлях цієї праці від рукопису до книги не відбувся би без самовідданих зусиль і наполегливої праці багатьох людей у видавництві університету Північної Кароліни, зокрема, головного редактора Чака Гренча, редактора Пола Бетца й асистента редактора Аманди Макміллан. Складаю особливу подяку Доріс Берген з університету Нотр-Дам та Тімоті Снайдеру із Єльського університету, які провели багато годин, критично аналізуючи рукопис. Доктор Володимир Меламед допоміг упорядкувати українську транслітерацію.

Для здійснення свого дослідження та створення наукової праці я отримала стипендії та гранти від Американського університету, Німецького інституту історії та Центру поглибленого дослідження історії Голокосту. Український науковий інститут Гарвардського університету також допоміг фінансово у вивченні української мови. Члени комісії із захисту моєї дисертації – Річард Брайтман, Джеймс Меллой та Марта Богачевська-Хом'як сприяли цій роботі на її початковому етапі. Голова комісії Річард Брайтман прочитав по кілька варіантів кожного розділу, поділився зі мною багатьма документами та прокоментував кожен аспект цієї роботи із неабиякою дбайливістю й високим рівнем ерудиції. Впродовж останніх чотирнадцяти років він надихає мене як зразковий дослідник, вчитель і наставник. Я безмежно вдячна йому.

І нарешті я хочу подякувати своїй родині. Мої батьки прищепили мені любов і повагу до історії. Їхня безкрайня щедрість та оптимізм увесь час вели мене по життю. Мій чоловік та колега Крістоф Маух залишається постійним джерелом наснаги, мудрості й підтримки. На жаль, ці останні кілька років я пожертвувала цінним часом, який можна було б провести із нашими маленькими синами, Яном та Александром, щоб завершити цю книгу, тема якої поки що для них незрозуміла. Я щиро сподіваюсь, що одного дня вони також полюблять історію і, можливо, зрозуміють описані тут трагічні події.

